

МІСЯЦЬ — позасистемна одиниця виміру часу, що пов'язана з обертанням супутника [Місяця](#) навколо [Землі](#). Оскільки рух Місяця по своїй орбіті досить складний, його період не є постійним — він складає 27,2–29,5 діб. Такий період доволі незручний для обчислення в календарях, а тому цю неточність намагалися компенсувати змінністю тривалості М. введенням додаткових днів. Відлік періоду обертання Місяця залежить від дати й часу його спостереження, внаслідок чого в астрономії існують різні поняття М.

Сидеричний (зоряний) місяць — тривалість часу (складає 27,3216616 земних діб, або 27 діб 7 год. 43 хв. 11,5 сек.) між двома послідовними поверненнями Місяця при його видимому русі в одне і те ж місце відносно зір на небесній сфері. Цей тип М. використовують у календарях Середнього Сходу, [Індії](#), [Китаю](#).

Синодичний місяць (лунація) — тривалість часу (є змінною, середнє значення складає 29,530588 земних діб, або 28 діб 12 год. 44 хв. 2,8 сек.) між двома послідов. однаковими фазами Місяця, що залежать від видимого розташування Місяця відносно Сонця. Реальне відхилення тривалості синодичного М. від серед. значення знаходиться в межах 13 год.

Тропічний місяць — період (27,3215821 земних діб, або 27 діб 7 год. 43 хв. 4,66 сек.) обертання Місяця навколо Землі, що визначається відносно точки весняного рівнодення. Оскільки через прецесію ця точка пересувається назад уздовж екліптики, тропіч. М. виявляється дещо коротшим від сидеричного М.

Аномалістичний місяць — проміжок часу між двома послідовними проходженнями Місяця через перигей у його русі навколо Землі. Тривалість на початок 1900 року складала 27,554551 серед. соняч. діб (27 діб 13 год. 18 хв. 33,16 сек.) і зменшилася на 0,095 сек. за 100 р.

Драконічний місяць — проміжок часу між двома проходженнями Місяця через один і той самий (висхідний або низхідний) вузол орбіти в його русі навколо Землі. Тривалість на початок 1900 року становила 27,2122204 середніх сонячних діб (27 діб 5 год. 5 хв. 35,84 сек.) і збільшилася на 0,0035 сек. за 100 р.

Оскільки головні природні періоди (доба, М., рік), що

лежать в основі будь-якого календаря, не узгоджуються між собою (напр., тривалість синодичного М. дорівнює бл. 29,38 доби, а тропічного року — 365,2422 доби), то проблему виміру часу народи здавна донині розв'язують по-різному. В основі місячного календаря лежить проміжок часу між двома послідовними фазами Місяця, тобто синодичний місяць. Щоб упродовж року початок кожного місяця збігався з новим, то непарні місяці року мають складатися із 30, а парні — з 29 діб. Місячний календар розповсюджений у країнах Близького і Середнього Сходу ([Афганістан](#), [Пакистан](#), [Іран](#), [Туреччина](#) та ін.). Календар, що узгоджує 3 періодичності — добу, місяць, рік, — називають місячно-сонячним. Будова цього календаря складна. У його основі лежить синодичний місяць, а тропічний рік дорівнює 356,24220 доби. Цей календар з'явився досить рано та використовувався в давні часи. У християнській Церкві за допомогою місячно-сонячного календаря обчислюють Пасху (див. [Великдень](#)). У сонячних календарях (Юліанський і Григоріанський) узгоджено рік і добу, добре відстежуються зміни пори року, але фази супутника Землі «мандрують» по датах.

Нині найпоширенішим у світі є [Григоріанський календар](#), що має 12 місяців. Середній місяць у Григоріанському календарі триває 30,4167 днів у невисокосних роках і 30,5 днів у високосному році. Назви місяців у Григоріанському календарі в багатьох країнах мають латинське походження. В Україні вони у Григоріанському і Юліанському календарях пов'язані з природними явищами змін пори року: січень (31 день), лютий (у невисокосні роки — 28, у високосний рік — 29), березень (31), квітень (30), травень (31), червень (30), липень (31), серпень (31), вересень (30), жовтень (31), листопад (30), грудень (31).

Рекомендована література

1. Климишин І. А. Календар і хронологія. Ів.-Ф., 2002;
2. Корсунь А. О. Вимір часу від давніх-давен до сучасності. К., 2009.

[А. О. Корсунь](#)

Бібліографічний опис:

Місяць / А. О. Корсунь // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2019. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-67968>. – Останнє поновлення : 2023.

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).